

9. Языковая номинация. Виды наименований / [под ред. Б. А. Серебренникова]. – М. : Наука, 1977. – 360 с.
10. Языковая номинация. Общие вопросы / [под ред. Б. А. Серебренникова]. – М. : Наука, 1977. – 359 с.

Куцак А. Н. Взаимообусловленность ономаσιологических структур в тексте.

В статье рассмотрена проблема взаимосвязи ономаσιологических структур в рамках текста (представлены самые типичные для украинского языка случаи). Во внимание взяты ономаσιологические структуры производных единиц с одинаковым ономаσιологическим базисом или одинаковым ономаσιологическим признаком. Отслежена специфика влияния комплексного действия ономаσιологических структур на семантику (содержание) текста.

Ключевые слова: ономаσιологическая структура, ономаσιологический базис, ономаσιологический признак, внутренняя форма слова, текст.

Kutsak H. M. Interdependent onomasiological structures in the text.

The author raised the problem of the interconnection of onomasiological structures in boundary of the text (the author presented the most typical events for Ukrainian). The author takes in attention onomasiological structures of the derivative units with common onomasiological base or common onomasiological feature. The article follows to specifics of the influence of complex action of the onomasiological structures on semantics (content) of the text.

Keywords: onomasiological structure, onomasiological base, onomasiological feature, inner form of word, text.

Кучера А. М.

**Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ СТРУКТУРАЛІЗМУ ТА СКЛАДНОГО ЦІЛОГО ДЛЯ АНАЛІЗУ АРХІТЕКТОНІКИ АНГЛОМОВНОЇ АВТОРСЬКОЇ КАЗКИ

В роботі розглянута можливість застосування методів структуралізму та складного цілого для аналізу архітектоніки англomовних авторських казок. Встановлені домінуючі жанрові характеристики тексту авторської казки.

Ключові слова: метод, структуралізм, авторська казка.

Постановка проблеми в загальному вигляді, її актуальність. Розглядаючи перспективи застосування методів структуралізму та складного цілого для аналізу архітектоніки тексту англomовної авторської казки, доцільно зазначити, що термін “структуралізм” вперше був введений в науковий обіг В. Я. Проппом у 1928 році в його праці “Морфологія казки”. В. Я. Пропп в своїй книзі звернувся до аналізу чарівних казок зі збірника А. Н. Афанасьєва. Метод “складного цілого” вперше ввів О. М. Пешковський у 1938 році. Загалом початок ХХ століття ознаменувався великими відкриттями в лінгвістиці. На перший план вийшло вивчення структури мови та прагнення до її опису, що призвело до формування нового напрямку в філології, який отримав назву структуралізм. Слід зауважити, що цей напрям продовжує плідно розвиватися і на сучасному етапі. Перш ніж описувати англomовну авторську казку як жанр художньої літератури, ми повинні розглянути архітектоніку казки за допомогою методів, які сприяють виявленню найбільш суттєвих жанрових характеристик. Авторська казка – зовсім унікальне видове утворення, яке формується на основі древніх схем та архетипів, тобто на базі загальної пам’яті певного етносу.

Внаслідок цього казка “вічно нова”, завжди упізнається, знайома та цікава. Авторська казка орієнтована не тільки на жанр народної казки, але й асимілює елементи попередньої культурної традиції, а також використовує ідейні принципи та сюжетно-композиційні моделі й риси повісті, філософського роману, утопії, притчі, байки та інших літературних жанрів [1, с. 100].

На даний момент авторська казка залишається цікавим об’єктом дослідження в рамках літературознавства та лінгвістики, що обумовлено, на наш погляд, низкою причин. Першою причиною є те, що літературна казка залишається недостатньо дослідженим феноменом в літературній традиції в жанровому та типологічному аспектах (відсутнє чітке визначення казки як жанру, недостатньо повно проведена систематизація основних жанрових ознак). Другою причиною є те, що казка – твір багатожанровий, нерідко має серіальний характер, особливо притаманний сучасним авторським казкам, тому її вивчення не втрачає актуальності. Казки кінця ХІХ століття та ХХ століття характеризуються особливою жанровою ускладненістю, поліфункціональними зв’язками з народною та світовою культурами.

“Пражанром” авторської казки виступає чарівна казка як засіб фіксації знання народу та зображення одвічних цінностей людини, що постає як спосіб формування захоплюючого сюжету. Деякі риси чарівної казки реконструюються і в аналізованих казках. Перш за все це наявність поряд з головними героями-людьми (в нашому випадку дітьми) героїв тварин та фантастичних персонажів (карликів та ін.). Окрім того в першій казці фігурує образ героя карлика-горбуна, що притаманно саме для чарівної казки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах досліджуваної проблеми особливої уваги заслуговують ті наукові праці, в яких висвітлені шляхи імплементації методів структуралізму та складного цілого для аналізу текстового простору в авторських казках (Л. В. Овчиннікова, В. Я. Пропп, О. М. Пешковський, А. І. Беліч, Н. С. Поспелов, І. А. Фігуровський). Здійснюючи аналіз казок, В. Я. Пропп виходив з припущення про те, що в чарівних казках різні люди вчиняють одні й ті ж вчинки, чи однакові дії можуть здійснюватися різними шляхами. В. Я. Пропп застосував термін “функція” на позначення вчинків діючих осіб та їх дій. В. Я. Проппом було встановлено, що усі сюжети базуються на повторюваності функцій, що в кінцевому результаті всі сюжети чарівної казки оснований на однакових функціях та що всі чарівні казки однотипні за своєю будовою [4, с. 566-584]. Проте висновок, зроблений В. Я. Проппом, ще не знайшов стовідсоткового підтвердження при аналізі характеристик казок Оскара Уайльда, Алана Александера Мілна та Льюїса Керрола.

Метою даної роботи є порівняльний аналіз використання методів структуралізму та складного цілого на матеріалі англійських авторських казок.

Завдання статті:

- порівняти метод структуралізму та метод складного цілого при застосуванні їх до аналізу авторської казки;
- проаналізувати й зіставити вектори методів при дослідженні англійських казок.

Проведемо аналіз за алгоритмом, запропонованим В. Я. Проппом, трьох авторських казок, а саме: казки О. Уайльда “День народження Інфанти” (перша казка), А. А. Мілна “Вінні-Пух та його друзі” (друга казка) та казки Л. Керрола “Пригоди Аліси в країні чудес” (третя казка).

Схема казки в загальному вигляді може бути представлена наступним чином:

Першим структурним елементом виступає функція “*трапляється біда*”. В тексті першої з досліджуваних казок це вербалізовано в наступному контексті: “У Інфанти помирає мама. Король у глибокому горі. Аби розважити короля та Інфанту

святкують її день народження”. Якщо ми проведемо аналіз однієї з казок “Про Вінні-Пуха та неправильних бджіл”, то ми не зможемо виявити цього структурного елемента, оскільки з героєм зовсім не трапляється ніякої біди: *Якщо врахувати “падіння з дуба”, де він збирався поласувати медом, то наближено можна ототожнити з першим твердженням. В казці-частині “Падіння в нірку кролика” з циклу “Пригоди Аліси в країні чудес” функція “потрапляння в біду” експліцитно подана в наступному контексті: “падіння Аліси в нірку ми не можемо зовсім віднести до трагічних подій, тому, що героїня із цікавості потрапляє в глибоку нору та падаючи донизу розмірковує над тим, як довго вона летить та чи близько центр землі”.*

Другим функціональним компонентом казки виступає “звернення до героя за допомогою”. В першій казці ця функція актуалізована в наступних контекстах: *“знаходять карлика, який розважає маленьку Інфанту. Взагалі влаштовують концерт на честь дня народження, але лише карлик до вподоби дванадцятирічній дівчинці”*. В другій казці *герой сам знаходить, на його думку, “вихід” з даної ситуації. Це залетіти на дуба на повітряній кульці*. Третя казка відрізняється тим, що *Аліса в цій казці одна, не рахуючи кролика, який з’являється епізодично на початку казки і швидко зникає. Тому ніхто не звертається за допомогою до героя. Аліса сама міркує над тим, куди вона летить та що їй робити*.

Третьою функцією виступає “Герой відправляється на пошуки”. У двох із казок, які ми зараз аналізуємо, герой не іде на пошуки певних об’єктів. Лише в третій казці *герой розглядає місцевість, куди він потрапив та заглядає у замкову шпарину, звідки видно чудовий сад*.

Четвертою функцією казки виступає “По дорозі зустрічає будь-кого, хто випробує героя та нагороджує його чарівним засобом”. У проаналізованих нами двох перших казках цей пункт зовсім відсутній. Ні О. Уайльд, а ні А. А. Мілн у цих казках не використали цієї функції чарівних казок. Л. Керрол видозмінює схему: *Героїня знаходить стіл з чарівним напоєм та чарівне тістечко*.

П’ятою функцією виступає “допомога чарівного засобу в пошуках героєм необхідних об’єктів”. Лише в другій з проаналізованих казок частково реалізована ця функція. *Якщо вважати чарівним засобом повітряну кульку, на якій герой дістається до гнізда бджіл, але він не досягає мети, оскільки бджоли кусають його і не дають меду*. В третій казці вербалізовані чарівні засоби (чудодійний напій та чарівне тістечко), але вони зовсім не впливають на знаходження об’єктів пошуків.

Шоста функція казки є “Повернення героя та його нагорода”. В жодній з аналізованих нами казок герой не отримує винагороди. В першій казці у карлика від танців розривається серце і він гине, Інфанта залишається незадоволеною і вимагає, аби карлик піднявся та танцював знову. *“The little Dwarf never moved. Because his heart is broken. Infanta said: “For the future let those who come to play with me have no hearts”*. У другій казці Вінні-Пух просить свого друга Крістофера Робіна вистрелити в кульку, щоб його не закусали бджоли. Падає з пробитою кулькою та не досягає мети. Третя казка закінчується своєрідно, оскільки казка-частина плавно переходить в другу казку-частину. Тому казка продовжується і в цій частині героїня не повертається додому, а продовжує свої пригоди.

Схема В. Я. Проппа – це єдина композиційна схема, що лежить в основі чарівної казки. Вона являє собою “кістяк”, “скелет” казок, за яким відбувається розвиток різних сюжетних ліній. Таким чином, композиція, за В. Я. Проппом, – це фактор стабільний, а сюжет – змінний.

В основі кожної авторської казки покладено схему, виявлену В. Я. Проппом, що актуалізується в кожній конкретній казці в різний спосіб: чи у вигляді повної схеми,

чи хоча б однієї чи декількох функцій. Важко сказати, що існують казки, які зовсім не підлягають під цю схему.

Авторські казки характеризуються адресатною направленістю. Їх читачі – перш за все діти дев'яти-одиннадцяти років. Саме в цьому віці був син А. А. Мілна Крістофер Робін, для якого в першу чергу написані казки про Вінні-Пуха. Автор вигадує для дітей цього віку різні ігри, такі як “пушишки” – кидання в річку шишок і чекання, котра з них швидше випливе, та “палички” – кидати з мосту палички за командою та бігти на протилежний бік мосту, чия паличка випливе швидше. Героїнею казки Л. Керрала була середня дочка автора на ім'я Аліса, тому образ героїні казки чітко виписаний з дочки. В казці також присутня улюблена кішка Аліси.

При аналізі методу складного цілого в структурі англійської авторської казки неможливо без звернення до “принципу заміни”, який сформулював О. М. Пешковський в статті “Інтонація та граматики”: “Чим ясніше виражене будь-яке синтаксичне значення чисто граматичними засобами, тим слабше може бути його інтонаційне вираження (навіть до повного зникнення), і навпаки, чим сильніший інтонаційний вираз, тим слабший граматичний вираз” [3, с. 373].

О. М. Пешковський ввів в лінгвістику поняття складного цілого. За його словами, чим складніша синтаксична одиниця, на яку накладаються інтонація та ритм, тим більша їх роль у мові [3, с. 407]. Під складним цілим О. М. Пешковський розумів “поєднання речень, з'єднаних сполучником, сполучниковими словами чи сполучниковими синтаксичними паузами та не роз'єднаних синтаксичними паузами” [2, с. 410].

За О. М. Пешковським, мова складається із зовсім неупорядкованої заміни поодиноких речень та складних цілих. Основною інтонаційною одиницею є не речення і не складне ціле, а певна величина, в граматичному відношенні то складна, то проста. Це відбувається тому, що ті речення, які входять до складу складних цілих, інтонаційно не самостійні та можуть навіть у відомих випадках інтонаційно зливатися з сусідніми частинами своїх складних цілих. Крім того, окремі речення можуть мати інтонаційну завершеність. О. М. Пешковський пропонував назвати цю величину “інтонаційною єдністю”, чи, простіше, “фразою”. Під “фразою” вчений розумів, таким чином, “всякий відрізок мови від однієї розмежувальної паузи до другої, незалежно від того, із скількох речень він складений”.

Традиційно розуміння речення та розуміння фрази знаходяться в складних відносинах:

- 1) фраза чи речення, чи комплекс речень існує завжди;
- 2) речення у більшості випадків є фраза (проста, складна чи часткова) і лише в деяких випадках не утворює ніякої інтонаційної єдності;
- 3) комплекс речень (“складне ціле”) є завжди фраза (складна чи, в деяких випадках, проста);
- 4) часткова фраза є завжди чи речення всередині складного цілого, чи синтаксично об'єднана група членів всередині поодинокого речення [2, с. 410].

Розвиток ідей вченого ілюструє наступна цитата із роботи Н. С. Поспелова: “При вивченні синтаксичного строю зв'язного мовлення слід виходити не безпосередньо із речення, а із складного синтаксичного цілого як синтаксичної одиниці, більш незалежної від навколишнього контексту зв'язного мовлення” [3, с. 41].

В досліджуваних нами казках дуже яскраво виражений метод складного цілого, оскільки лише інтонаційний фон надає повномасштабне розуміння тих чи інших речень, реплік, пісеньок.

В цих казках можна виокремити два топофони – реальний та чарівний. Однак в порівнянні з чарівними фольклорними казками, в аналізованих казках відбувається перетин реального та чарівного просторів. Цікавим для літературної казки є і той факт, що чарівний топофон насичений конкретними історико-національними реаліями, а тому його можна порівняти з реальним світом. Так, будинок батька Інфанти являє собою замок, яких немало в Іспанії, декор кімнат та тронної зали: *“It was a throne-room, used for the reception of foreign ambassadors. The hangings were of gilt Cordovan leather, and a heavy gilt chandelier with branches for three hundred wax lights hung down from the black and white ceiling. Underneath a great canopy of gold cloth, on which the lions and towers of Castile were embroidered in seed pearls, stood the throne itself, covered with a rich pall of black velvet studded with silver tulips and elaborately fringed with silver and pearls”*; так і ліс, де відбуваються події з Вінні-Пухом, – зовсім реальний: *“Вінні бадьоро йшов поміж дубів і ялинок, збігав схилами, зарослими ялівцем та вересом, долав кам'янисті русла струмків, видирався на круті береги річок і знову пірнав у хащі”*. Навіть в країні чудес Аліса стикається із зовсім реальними речами, такими як кімнати з багатьма дверима, стіл з тістечками та напоями: *“There were doors all round the hall, but they were all locked; and when Alice had been all the way down one side and up the other, trying every door, she walked sadly down the middle, wondering how she was ever to get out again. Alice opened the door and found that it led into a small passage, not much larger than a rat-hole: she knelt down and looked along the passage into the loveliest garden you ever saw”*.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведений нами аналіз дає підставу зробити такі висновки. Домінантними ознаками авторської казки є адресатна визначеність. Метод вивчення розповідних жанрів по функціях діючих осіб виявився продуктивним не тільки у використанні до чарівних, але і для інших видів казок.

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні структурних особливостей казок у творах інших англомовних авторів. Аналіз розглянутих методів сприятиме розумінню, окресленню, відображенню методів структуралізму та складного цілого в авторських казках англомовних авторів.

Л і т е р а т у р а :

1. Овчинникова Л. В. Русская литературная сказка XX века (история, классификация, поэтика): монография / Л. В. Овчинникова. – М. : РИЦ “Альфа” МГОПУ, 2001. – 324 с.
2. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – 6-е изд. – М. : Наука, 1938. – 498 с.
3. Пешковский А. М. Интонация и грамматика / А. М. Пешковский // История Советского языкознания: Хрестоматия / сост. Ф. М. Березин. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1988. – С. 38-45.
4. Пропп В. Я. Структурное и историческое изучение волшебной сказки / В. Я. Пропп // Семиотика. – М. : Радуга, 1983. – С. 566-584.

Д ж е р е л а і л ю с т р а т и в н о г о м а т е р і а л у :

1. Milne A. A. Winnie The Pooh and His Friends. – L. : Penguin Books, 1994. – 320 p.
2. Wilde O. Fairy Tales. – L. : Penguin Books, 1994. – 204 p.
3. Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland. – L. : Penguin Books, 1996. – 150 p.

Кучера А. Н. Применение методов структурализма и сложного целого при анализе архитектоники англоязычной авторской сказки.

В работе освещены методы структурализма и сложного целого в англоязычных авторских сказках. Установлено принадлежность текста к жанру авторской сказки. Рассмотрен и проанализирован метод структурализма в сказках О. Уайльда, А. А. Милна и Л. Керрала.

Ключевые слова: метод, структуралізм, авторська сказка.

Kuchera A. N. Implementation of Methods of Structuralism and Complex Whole in the Analysis of Architectonics of English Author's Fairy-Tales.

The article deals with the analysis of the possibility of implementation of methods of structuralism and complex whole in the text of O. Wilde's, A. A. Milne's and L. Carroll's English fairy-tales. The main features of the method of structuralism in the text of fairy-tales are defined. The methods of structuralism and complex whole are elucidated in the article of the author's fairy-tales.

Keywords: author's tale, structuralism, method.

Лешкова Н. В.

**Державний вищий навчальний заклад
“Донбаський державний педагогічний університет”
Горлівський інститут іноземних мов**

ПРИЙМЕНИКОВО-ВІДМІНКОВА ПАРАДИГМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті робиться спроба аналізу взаємовідношень прийменників та відмінків у складі прийменниково-відмінкової форми, досліджуються погляди мовознавців щодо поставленого питання.

Ключові слова: граматичні ознаки, відмінкова парадигма, прийменник, морфема.

Актуальне і до цього часу питання про взаємовідношення прийменника і відмінка у складі прийменниково-відмінкової форми по-різному розв'язуються дослідниками. У нашій статті зроблена спроба порівняти дослідження багатьох лінгвістів та дійти логічних висновків. Деякі з них, зокрема Р. Якобсон і А. В. де Гроот, розчленовують прийменниковий зворот на прийменник і відмінкову форму, руйнуючи тим самим морфологічну єдність прийменника і відмінка. У сучасній білорусистиці аналогічних поглядів дотримується А. М. Шаранда.

Неоднозначно розв'язується проблема можливості/неможливості керування відмінком з боку прийменника. Думку про призначення прийменника як керуючого компонента щодо відмінкової форми свого часу категорично висловив Д. М. Овсяніко-Куликовський, який вважав прямим обов'язком прийменників керувати відмінками і вбачав у цьому синтаксичне покликання їх. Виразне ствердження цієї думки зустрічаємо у М. О. Лаврова “Прийменника вимагають після себе певного непрямого відмінка, тобто вони керують відмінком”. В україністиці ці погляди поділяє О. С. Мельничук.

Більш аргументованим є погляд про відсутність у прийменника граматичних ознак керування, оскільки прийменниково-відмінкова форма являє собою єдиний, нерозкладний у граматичному плані компонент.

Окремі граматисти переоцінюють функціональне значення відмінка і недооцінюють семантику прийменника у прийменниково-відмінковій формі: прийменник кваліфікується ними як “відгалуження” від відмінкової системи, як “подовжена рука” категорії відмінка [6, с. 322].

Дещо в іншій площині розв'язується питання взаємовідношення прийменника і відмінка тими дослідниками, які вважають, що зв'язок прийменника з тим чи іншим відмінком залежить від відповідності значень прийменника і відмінка [6, с. 504]. Подібна відповідність трактується інколи як збіг у загальному (інваріантному,